

Involuntary patients

About your rights

Bukaanada aan daaweynta ikhtiyaarka u lahayn

Wixii la xiriira xuquuqdaada

Somali

Soo koobid

Markaad qaadnayso amarka daaweynta aan ikhtiyaarka lahayn ah ama amarka daaweynta bulshada:

- Waxaad heli doontaa qorshe daaweyn waxaadna ka qaybgeli karta qorshaynta daaweyntaada
- Waxaad xaq u leedahay inaad hesho aragti labaad oo ku saabsan daaweyntaada uu bixiyey dhakhtarka dhimirka oo ku saabsan daaweyntaada
- Waxaad xaq u leedahay inaad rafcaan u qaadato Guddiga Dib u eegida Caafimaadka Dhimirka adoo lidi ku ah gelidda amarka
- Waxaad xaq u leedahay inaad hesho talo sharci iyo inaad hesho garyaqaan kuu hadla
- Waxaad awoodaa inaad la hadasho saaxiib ama xubin qoys oo ku matasha
- Waxaad ka caban kartaa wixii la xiriira daaweyntaada.
- Waxaad xaq u leedahay ayadoo la raacayo *Xeerka Xuquuqda iyo Waajibaadka Insaanka*.

Waxaad awoodaa inaad weydiisato xubin daaweynta ka mid ah, saaxiib, xubin qoyska ah, qof kuu hadla booqde ka socda bulshada si uu kaaga caawiyo inaad samayso waxyaallahan, ama aad la xiriirto mid ka mid ah haya'daha ku qoran gadaalka dambe ee bug-yarahan.

Bukaanada aan daaweynta ikhtiyaarka u lahayn

Wixii la xiriira xuquuqdaada

Buug-yarahan wuxuu bixiyaa macluumaad ku saabsan amarada daaweynta aan ikhtiyaarka lahayn ah ee la adkeeyey ama amarada daaweynta bulshada ee la adkeeyey waxaadna mudan tahay sida waafaqsan Xeerka Caafimaadka Dhimirka ee 1986. Xubin ka mid ah kooxda daaweynta ayaa kaala hadli doonta wixii ku saabsan macluumaadkan kana jawaabi doona su'aallahaaga.

Macluumaadka waa in lagu tarjumaa luqad aad fahi karto ama si aad fahmi karto. Buuggan waxaa lagu tarjumay dhowr luqadood. Waxaad weydiin kartaa kooxda daaweynta luqada aad door bidayso. Koobiga buuggaan oo luqada kale ku qoran ayaa laga helli karaa online-ka ah www.health.vic.gov.au/mentalhealth.

Tusmada

Amarada daaweynta aan ikhtiyaarka lahayn	2
Daaweynta bukaan jifka	3
Amarada daaweynta bulshada	4
Rafcaanka iyo Dib-u-eegida: Guddiga Dib-u-eegida Caafimaadka Dhimirka	5
Cabashooyinka	7
Xiriirada muhiimka ah	8

Khadka Macluumaadka Taleefanka ah

Waxaad macluumaad duuban ku dhegaysan kartaa macluumaadka muhiimka ah ee bug-yarahan dhowr luqadood adigoo wacaya khadka macluumaadka teleefanka.

Lambarada teleefanada waxaa lagu qoray bug-yarahan gadaalkiisa dambe.

Khadadku waa furan yihiin 24ka saacadood, todobada maalmood ee asbuuca.

A Victorian
Government
initiative

Koobiga Xeerka Caafimaadka Dhimirka waxaa laga hellaa adeega caafimaadka dhimirka.

Haddii mar uun aad qabto su'aallo la xirira macluumaadka ama xuquuqdaada, weydii qof kuu sharxa. Waxaad weydiin kartaa xubin ka mid ah kooxda daaweynta, saaxiib, xubin qoyska ka mid ah, qofka u hadla bulshada ama qof booqasho ku yimid.

Xeerka Xuquuqda iyo Waajibaadka Insaanka (Charter of Human Rights and Responsibilities)

Xeerka Xuquuqda iyo Waajibaadka Insaanka ee Victoria 2006 wuxuu doonayaa inuu horumariyo oo ilaaliyo xuquuqda insaanka. Xeerku wuxuu qeexayaa xuquuqda la ilaalieyey wuxuuna u baahan yahay in adeegyada caafimaadka dhimirka ee dadweynaha ay ku dhaqmaan xuquuqdaan.

Xeerku wuxuu kaloo sii caddaynayaa marka iyo sida xuquuqda uu u xadeeyo sharcigu. Tusaale ahaan, Sharciga Caafimaadka Dhimirka waxaa lagu xiri karaa adeega caafimaadka dhimirka haddii ay lagama maarmaan u tahay in la ilaaliyo caafimaadkaaga ama amnigaaga ama ammaanka dadka kale. Si kastaba ha ahaatee, wixii xannibaad ah oo la saaro xorriyaddaada iyo wixii faragelin ah ee xuquuqdaada, gaarnimadaada, sharaftaada iyo ixtiraamkaaga waa in laga dhigaa inta ugu hooseysa eel agama maarmaanka u ah duruufahaas.

Haddii aad qabto wax su'aalo ah oo ku saabsan xeerka ama sida ay u saamayso daaweyntaada, la xiriir mid ka mid ah haya'daha ku qoran dhammaadka buug-yarahan.

Amarada daaweynta aan ikhtiyaarka lahayn ah

Amarada daaweynta aan ikhtiyaarka lahayn ah waa amarada hoos yimaada Sharciga Caafimaadka Dhimirka kaas oo dadka qaba jirrada dhimirka ka doonaya inay qaataan daaweyn la xiriirta jiradooda.

Dhakhtar ayaa ku taliyey in lagu geliyo amarka daaweynta aan ikhtiyaarka lahayn ah si aad u hesho daaweynta jirrada dhimirka. Ra'yiga dhakhtarka in **dhamaan** shuruudaha soo socda ee daaweynta aan ikhtiyaarka lahayn ah ay ku khuseeyaan ee Sharciga Caafimaadka Dhimirka:

- Waxaad u muuqataa in dhimir ahaan aad jiran tahay (jirrada dhimirka waxaa lagu qeexay Sharciga ayadoo ah xaalad caafimaad taas oo astaamaheeda ugu weyn yihiin isku darsama, caqliga, niyadda, dareenka ama xusuusta); iyo

- In jiradaada dhimirku u baahan tahay daaweyn degdeg ah taas oo la helli karo iyadoo lagugu hayo amarka daaweynta aan ikhtiyaarka lahayn ah; iyo
- In jirada dhimirka darteed, in daaweynta aan ikhtiyaarka lahayn ahi lagama maarmaan u tahay caafimaadkaaga ama amnigaaga (ama ha laga hortago ka soo daridida xaalka jireed ama maskaxeed ama si kaleba) ama ilaalinta xubnaha dadweynaha ee kale, iyo
- inaad diidey ama aadan awoodin inaad ogolaato daaweyntii lagama maarmaanka ahayd; iyo
- inaysan jirin hab xanibid oo kale aad ku qaadan karto daaweynta jirradaada dhimirka.

Dib-u-eegidda kowaad ee amarada daaweynta aan ikhtiyaarka lahayn ah

Marka laga joogo 24 saac marka lagu geliyo amarka, dhakhtar ka socda adeegga caafimaadka dhimirka ayaa ku baari doona si loo go'aamiyo in shuruudahaas oo dhan ku khuseeyaan. Haddii ay sidaas sameeyaan, dhakhtarka ayaa caddaynaya amarka waxaadna gelayaa bukaanka aan ikhtiyaarka lahayn ah oo hoos yimaada Sharciga Caafimaadka Dhimirka.

Dhakhtarka ayaa markaas kuu ogolaan doona adeegga caafimaadka dhimirka ama kuu samayn doona amarka daaweynta bulshada. Hadday suurtagal tahay, waxaa lagu dhex daaweyn doona bulshada. Haddii lagu ogolaado inaad ahaato bukaanka jifka, waa inaad joogtaa adeegga caafimaadka dhimirka. Ka akhri qaybta daaweynka bukaan jifka ee buug-yarahan wixii macluumaad dheeraad ah. Haddii dhakhtarku kuu sameeyo amarka daaweynta bulshada, akhri qaybta amarada daaweynta bulshada.

Haddii dhakhtarku uusan ku qanacsanayn in mid kasta oo ka mid ah qodobada inaad ahaato bukaan khasab ah aanay ku khusayn waa lagaa sii daynayaa amarkii daaweynta aan ikhtiyaarka lahayn ah. Maamulaha kayskaaga ama dhakhtarkaaga ayaad kala hadli kartaa sii wadidda daaweynta aan ikhtiyaarka lahayn ku salaysan. Haddii aad ahayd bukaan jif oo adiga iyo dhakhtarkuba aad u malaynaysaan inaad ka sii faai'adaysan karto daaweynta aad ka qaadato adeegga caafimaadka dhimirka, waxaad codsan kartraa inaad ku sii jirto daaweynta aan ikhtiyaarka lahayn ahayn.

Haddii aad qabto wax su'aalo ah oo ku saabsan dib-u-eegidda dhakhtarka, sida marka uu dhakhtarku u yimaado inuu ku arko, weydii xubin ka tirsan kooxda daaweynta.

Daaweynta

Dhakhtarka ayaa kuu diyaarin doona qorshe daawayneed oo wax ka qabanaya baahidaada gaar ahaaneed. Waxaad ka qaybgeli kartaa qorshaynta dhakhtarkuna waa qadarinayaa waxaad jeclaan lahayd iyo waxaad rabto ama dareemayso. Dhakhtarkaaga wuxuu kaloo tixgeclin doonaa waxay jecel yihiin weliga, xubnaha qoyska ama daryeelaha kowaad kaas oo ku howlan siinta daryeel joogto ah (inaad diido mooyee), wax kasta daaweyno noqon manfac baddeli iyo wax kasta khatro waaweyn ah ee daaweyntaada.

Haddii dhakhtarkaaga aaminsan yahay inay lagama maarmaan tahay daawada dhimirku, daawadaas waa lagu siinayaa xataa haddaad diido. Haddii taasi dhacdo, dhakhtarkaaga ayaa kuu sharxi doona sababta daawadu muhiimka kuugu tahay. Dhakhtarkaaga ama xubin ka mid ah kooxda daaweynta ayaa kaala hadli doona qorshaha daaweynta waxayna ku siin doonaan koobi.

Dhakhtarkaaga iyo xubnaha kale oo kooxda daaweynta ayaa si joogto ah kaagala hadli doona wixii lagaa helay, daawada, sida lagu daawaynayo, habkii kale oo lagu daawayn karo iyo adeegyada la helli karo. Si joogta ah waxay dib-u-eegi doonaan una cusboonaysiin doonaan qorshahaaga daawaynta si joogto ah.

Waxaad helli kartaa saaxiib ama qof kuu doodaya markaad kala hadlayso dhakhtarka dawaynta.

Xubnaha qoyska, daryeel bixiyayaal kale ayaa bixin kara kaalmo wax ku oolla iyo daryeel markaad daawo u qaadanayso jirada. Guud ahaan, waxaa la siin doonaa keliya macluumaad ku saabsan dawayntaada haddaad ogolaato. Si kasta ha ahaatee, haddii masuulka, xubinta qoyska ama daryeellaha asaasiga ahi u baahan yihiin macluumaad si ay kuu daryeellaan, xubin ka mid ah kooxda ku dawaynaysa ayaa siin kara macluumaad, xataa haddaad ogolaan.

Aragti labaad

Xaq ayaad u leedahay inaad hesho aragti labaad oo dakhtar oo ku saabsan xaallada iyo daawayntaada. Qofka kuu ah maamulaha kayska ayaa kaaga qaban qaabin kara adeega caafimaadka dhimirka dhexdiisa ama iyaga ayaa kaa caawimi kara inaad doorato dhakhtar. Haddaad doorato dhakhtar gaara waxaa laga yaabaa inaad lacag bixiso. Waxaad kala hadli kartaa aragtida labaad dhakhtarka ku dawaynaya; si kasta ha ahaatee, dhakhtarka ku dawaynaya ayaa masuul ka ah daawada aad qaadanayso go'aankeeda ugu dambeeya.

Hellitaanka macluumaadka

Sida waafaqsan Xoriyada macluumaad hellida (Freedom of Information) xaq ayaad u leedahay inaad dalbato dukumintiyo ku saabsan macluumaadka qof ahaaned oo uu hayo adeega caafimaadka maanku. Haddii aad doonayso inaad hesho macluumaadka, waxaad weydiisan kartaa xubin ka mid ah kooxda daaweynta ama adeega caafimaadka dhimirka ama qofka u qaabilsan xoriyada hellida macluumaadka si uu kaaga caawimo samaynta codsiga.

Haya'daha laga yaabo inay kaa caawimaan codsika hellida macluumaadka waxay ku qoran yihiin dhamaadka buug-yarahan

Daaweynta Bukaan jifka

Qaybta buug-yarahan ka midka ah waxay wadataa macluumaad ku saabsan xuquuqdaada iyo waxaaad xaq u leedahay marka lagu dhigo isbitaalka oo lagugu jiifiyo amarka daaweynta aan ikhtiyaarka lahayn ah.

Fasaxa maqnaanshaha

Waxaa laga yaabaa in lagu ogolaado inaad ka baxdo adeega caafimaadka dhimirka muddo gaaban (tusaale, saacado yar, habeen dhax ama Sabtida iyo Axada) si aad u booqato qoyska ama saaxiibadaa ama dana kale u baxdo. Haddii aad jeclaan lahayd inaad fasax hesho, waxaa waajiba inaad la hadasho xubin ka mid ah kooxda daaweynta. Dhakhtarkaaga ayaa go'aanka ugu dambeeya samayn doona ee codsiga fasaxa.

Meel gaara ku haynta iyo xakamaynta

Meel gaara ku haynta

Midaani waa marka qofka lagu hayo qol gaara kaas oo albaabada iyo daaqadaha laga xiray dibada. Tani waxay dhacdaa keliya hadday muhiim tahay in laga xafido qofka ama kuwa kale khatar u badan inay ku dhacdo caafimaadkiisa ama amaankiisa ama in laga ilaaliyo fakashada. Waxaa la isticmaalaa oo keliya mar xal kasta oo kale shaqayn waayey.

Xakamayn farsamo

Xakamayntu waa isticmaalida aallad sida xakame ama suun si loo xadido qofka xoriyadiisa dhaqdhaqaaqa. Xakamaynta waxaa laga yaabaa in loo adeegsado si qofka loogu suurtageliyo in la daweeyo, in laga hortago in dadku dhaawacaan ama dhib u geystaan dadka kale ama qofku sii wado burburinta hantida.

Ansixin iyo la socodka meel gaara ku haynta iyo xakamaynta

Meel ku haynta iyo xakamaynta waxaa ansixin kara dhakhtar, xaallad degdeg ah, iyo kalkaaliye caafimaad oo idman. Waxaa la isticmaali karaa keliya marka sababaha kor ku xusani khuseeyaan.

Haddii qol gaara lagugu hayo ama lagu xakameeyo, shaqaaluhu waa inay ku siiyaan waxaad ku seexan lahayd, dhar, cunto cabitaan markaad doonto. Sidoo kale waxaa waajiba inay kuu ogolaadaan musqul iyo fursada aad ku qubaysato.

Kalkaaliye caafimaad waa inuu eegaa xaalladaada jir iyo caafimaad ugu yaraan 15kii daqiiqaba hal mar. Sidoo kale waa in dhakhtar ku eegaa afartii saacba hal mar, haddii aanu ku talin dhakhtarkaagu in eegida caafimaad oo kala foga ku haboon tahay xaalladaada. Haddii lagu xakameeyo waa in si joogta ah laguula socdaa.

Warqadaha iyo telefoon ka wicida

Waxaad kula xiriiri kartaa dadka warqado ama telefoon. Warqadaada lama furi doono.

Xawilid

Waxaa laga yaabaa in lagu bedelo xarun kale oo adeega caafimaadka dhimirka haddii dhakhtarku aaminsan yahay inaad ka faaiidaysanayso bedelaada ama hadday lagama maarmaan u tahay dawayntaada. Haddii aadan doonayn in lagu bedelo, waa inaad la hadashaa dhakhtarkaaga ama waxaad rafcaan u qaadan kartaa Guddiga Dib-u-eegida Caafimaadka Dhimirka. Haddii lagu bedelo rafcaanka ka hor, Guddiga ayaa go'aanka gaari doona in lagu celiyo adeegii asalka ahaa marka rafcaanka la qaado ka dib.

Amarada ku dhex daaweynta bulshada

Haddii dhakhtarkaagu aaminsan yahay inaad ku dhex noolaan karto bulshada dhexdeeda adoo qaadanaya daawada aad u baahan tahay, waxaa laga yaabaa in lagugu hayo amarka ku dhex daaweynta bulshada. Si aad u ogaato wax badan oo ku saabsan amaradan, akhri qaybta bug-yarahan ku taal oo ku saabsan amarka daaweynta bulshada waxaadna weydiisaa xubin ka ah kooxda daaweynta si ay kuugu sharxaan.

Ka qaadida amarka daaweynta aan ikhtiyaarka lahayn

Haddii dhakhtarkaagu ku qanacsan yahay in shuruud kasta oo ka mid ah amarka daaweynta aan ikhtiyaarka lahayn ah, waxaa waajiba in lagaa qaado amarka waxaadna xor u tahay inaad baxdo. Si kasta ha ahaatee, haddii adiga iyo dhakhtarkaagu u malaynaysaan inaad

ka faaiidaysanayso daaweyn kale adeega caafimaadka dhimirka, waxaad weydiisan kartaa inaad ku joogto hab aan ku salaysnayn khasab.

Haddii mar uun aad doonayso inaad ka baxdo amarka daaweynta khasab ah, waxaa waajiba inaad la hadasho dhakhtarkaaga ama xubin ka mid ah kooxda daweynta, ama waxaad rafcaan u qaadan kartaa Guddiga Dib-u-eegida Caafimaadka Dhimirka. Haddaad rafcaan qaadata iyo haddii kaleba, Guddigu waxay dib u eegi doonaan arrintaada 8 asbuuc gudaheed marka lagu geeyo amarka daweynta aan ikhtiyaarka lahayn ah ee la adkeeyey dabadeedna ugu yaraan 12kii biloodba hal mar inta amarku socdo. Dhakhtarkaagu ayaa joogto kuu arki kara haddii lagaa saaro.

Amarada ku dhex daaweynta bulshada

Qaybtan buugggu waxay ka kooban tahay xuquuqdaada iyo waxaad xaqa u leedahay haddii lagugu hayo amarka ku dhex daweynta aan ikhtiyaarka lahayn bulshada.

Amarada ku dhex daweynta bulshada ee la adkeeyey (RCTO) waa amaro waafaqsan Xeerka Caafimaadka Dhimirka taas oo u suurtagelinaysa dadka amarada daweynta aan ikhtiyaarka lahayn ee la adkeeyey inay ku noolaadaan bulshada dhexdeeda marka ay hellaan daweynta jirada dhimirka.

Haddii dhakhtarka aaminsan yahay inaad helli karto daaweynta aad u baahan tahay adigoo ku dhex nool bulshada dhexdeeda, waxaa lagugu hayn doonaa amarada ku dhex daweynta bulshada dhexdeeda CTO. Weli waxaad ku jiraysaa amarka daaweynta aan ikhtiyaarka lahayn ah, xataa haddii aad ku nooshahay bulshada dhexdeeda adigoo ku jira amarada ku dhex daweynta bulshada CTO.

Qorshaynta amarada ku dhex daaweynta bulshada

Dhakhtarkaaga ayaa kaala hadli doona amarada daaweynta bulshada wuxuuna kuu diyaarinayaa qorshe daaweyn oo cusub. Waxaad qayb ka noqon kartaa qorshaynta amarkaaga iyo qorshaha daaweyntaada.

Qorshaha daaweyntu wuxuu ka kooban yahay qiimayn ku saabsan baahiyahaaga sii wadidda daaweynta iyo taageerada bulshada dhexdeeda ah iyo sida ugu wanaagsan oo taas loo heli karo.

Doonistaada waa la tixgelin doona. Tusaale ahaan, waxaad yeellan kartaa dhakhtar gaara kaas oo aad doonaysid inuu kormeero amarka.

Dhakhtarkaaga ama xubin kale ee kooxda ku daaweynaysa ayaa kaala hadli doona qorshaha daaweyntaada kuna siin doona koobi. Qorshaha waxaa ku jiri doona:

- Qeexida daaweyntaada
- Magaca dhakhtarka la socon doona daaweyntaada
- Magaca dhakhtarka kormeeri doona daaweyntaada
- Magaca maamulaha kayskaaga
- Meesha iyo waqtiga aad hellaysa daaweynta
- Immisa jeer ayaa dhakhtarka kormeeraya u diyaarinayaa dhakhtarka la soconaya
- Wax kale oo kasta oo dhakhtarkaagu u malaynayaa waa sax.

Shuruudaha amarka ku dhex daaweynta bulshada

Waxaa lagu siin doonaa koobiga amarada daaweynta bulshada (CTO). Amarku wuxuu sheegayaa inta amarku soconayo, kaas oo noqon kara ilaa 12 bilood.

Amarka daaweynta bulshada (CTO) wuxuu mararka qaarkood sheegayaa meeshaad ku noolaan karto haddii ay lagama maarmaanu tahay daaweynta jirradaada. Dhakhtarkaagu wuu kala duwi karaa xaaladaha waqti ilaa waqti, waana kaala hadlayaa sababta.

Haddii aadan ku faraxsanayn shurudaha, waa inaad la hadashaa xubin ka mid ah kooxda daaweynta ama waxaad rafcaan u qaadan kartaa Guddiga Dib-u-eegida Caafimaadka Dhimirka.

Dhakhtarkaaga wuu kordhin karaa Amarka CTO haddii shuruudihii daaweynta aan ikhtiyaarka lahayn ah ay weli jirto, daaweynta aad u baahan tahayna ay sii socon karto in lagu helo amarka. Haddii amarkaaga CTO la kordhiyo, Guddiga Dib-u-eegidda Caafimaadka Dhimirka ayaa dib-u-eegi doona kordhinta.

Haddii uusan dhakhtarkaagu kordhin Amarkaaga CTO, way dhammaanaysaa mana sii ahaanaysid bukaanka daaweynta aan ikhtiyaarka lahayn ah.

Ka noqoshada amarka daaweynta bulshada

Haddii aadan u hogaasamin amarka CTO ama qorshahaaga daaweynta, xubnaha kooxda daaweynta ayaa isku deyi doona inay ku caawimaan inaad u hogaansanto. Si kasta ha ahaatee, haddii aadan weli u hogaansamin waxaa jirta khatar aad u weyn in xaallada caafimaad ka sii dari doonto raadcid la'aantaada awgeed. Dhakhtarkaaga ayaa burin kara amarka CTO-da waana in lagu celiyaa adeega caafimaadka dhimirka si lagu daaweeyo.

Amarkaaga CTO ayaa laga yaabaa in la buriyo haddii dhakhtarkaaga aaminsan yahay in jiradaadu kaga soo raynayso in lagu daaweeyo adeega caafimaadka dhimirka.

Haddii amarkaaga CTO la buriyo, dadaal macquul ah ayaa la samayn doonaa si laguugu sheego markaasna waa inaad aaddaa adeega caafimaadka dhimirka.

Qaadida amarka daaweynta bulshada

Haddii dhakhtarkaagu aaminsan yahay mid walba oo ka mid ah shuruudaha amarka daaweynta aan ikhtiyaarka lahayn ah in aanay ku khusayn mar dambe, waa in lagaa saaraa amarka CTO iyo inaad sii ahaato bukaanka daaweynta aan ikhtiyaarka lahayn ah. Waxaad kala hadli kartaa daaweyn sii socota taas oo ku salaysan rabitaan aan khasab ahayn maamulaha kayskaaga ama dhakhtarkaaga.

Haddii mar aad doonaysid in lagaa saaro amarka CTO-da, waxaa waajiba inaad kala hadasho dhakhtarkaaga ama xubna kale ee kooxda daaweynta, ama waxaad rafcaan u qoran kartaa Guddiga Dib-u-eegida Caafimaadka Dhimirka.

Haddaad qaadato rafcaan iyo haddii kaleba, Gudigu waxay ugu horayn dib u eegi doonaan xaalkaaga muddo siddeed asbuuc ah gudaheed marka lagu keenay amarka daaweynta intaas ka dibna 12kii bilood oo walba hal mar haddii aad amarka ku sii jirto. Dhakhtarkaaga ayaa si joogta ah dib ugu eegi doona in lagu sii daayo iyo in kale.

Rafcaanka iyo Dib-u-eegida: Guddiga Dib-u-eegida Caafimaadka dhimirka

Qaybtan buug-yarahan waxaa ku yaal macluumaad ku saabsan xuquuqdaada iyo waxaad xaq u leedahay si aad rafcaan u qaadato si ay Guddiga Dib-u-eegida Caafimaadka Dhimirku dib ugu eegaan.

Hawlaha Guddiga

Guddiga Dib-u-eegida Caafimaadka dhimirku waa traybuunal madaxbanaan kuwaas oo:

- Dhegaysta rafcaanada bukaanka aan ikhtiyaarka lahayn oo ku jira amarada daaweynta aan ikhtiyaarka lahayn ah kuwaas oo doonaya in amarka lagaa qaado;
- Dib-u-eegida dhamaan bukaanka daaweynta aan ikhtiyaarka lahayn ah 8 asbuuc gudhiis si go'aan looga gaaro in lagu sii hayn karo amarka iyo in kale;
- Dib-u-eegida dhamaan bukaanada amarka daaweynta aan ikhtiyaarka lahayn ah ugu yaraan 12kii biloodba mar si go'aan looga gaaro haddii laga saarayo iyo haddii kale;

- Waxay dhegaystaan rafcaanada bukaanada aan doonayn in loo xawilo adeega caafimaadka dhimirka ee kale
- waxay dib-u-eegaan kordhinta dhammaan amarada daaweynta khaasabka ah.

Rafcaan ama dib-u-eegid kasta, waxay dib u dersi doontaa qorshahaaga daaweynta.

Xuquudaada rafcaan u qaadashada Guddiga

Xaq ayaad u leedahay inaad rafcaan u qaadata Guddiga Dib-u-eegida Caafimaadka Dhimirka mar kasta oo aad doonto. Haddii aad rabto inaad rafcaan qaadata, weydii xubin ka mid ah kooxda daawaynta si aad u hesho foomka rafcaanka, buuxi weydiisana xubin kooxda ka mid ah inuu u diro guddiga. Haddii aanu oolayn foomka rafcaanku, waxaad warqad ama email u diri kartaa guddiga adoo sheegaya magacaaga, magaca adeega caafimaadka dhimirka iyo inaad doonayso inaad rafcaan ka qaadata. Guddigu waa inay dhegaystaan rafcaankaaga sida ugu dhaqsaha badan. Haddii aad u baahan tahay in lagaa caawimo buuxinta foomka ama wax kaleba lagaa caawimo, waa inaad weydiisaa xubin ka mid ah kooxda daawaynta, saaxiib, qof qoyska ka mid ah, garyaqaan ama qof bulshada ka mid ah oo ku soo booqday.

Faahfaahinta xiriirada guddiga

Si loogu diro fakis, warqad ama email guddiga ama aad u hesho macluumaad dheeraad ah, isticmaal faahfaahinta hoos ku taal:

Executive Officer (Sarkaalka Fulinta)
Mental Health Review Board

Level 30, Marland House
570 Bourke Street, Melbourne Victoria 3000

Taleefan: 8601 5270

Lacag la'aan: 1800 242 703

Fax: 8601 5299

Email: mhrb@mhrb.vic.gov.au

Web site: www.mhrb.vic.gov.au

U diyaarinta Dhegaysiga Guddiga

Guddiga ayaa kuu soo diri doona ogeysiin ay kuugu sheegayaan taariikhda, meesha iyo waqtiga dib-u-eegida ama rafcaankaaga la dhegaysanayo. Waxaa iyana loo sheegi doonaa maamulaha kayskaaga iyo dhakhtarka dhegaysiga. Xaq ayaad u leedahay inaad timaado dhegaysiga haddii aan guddigu go'aan ka gaarin in midaani caafimaadkaaga u xun tahay. Waxaa lagugu dhiirigelinayaa inaad timaado oo sheegato mawqifkaaga.

Waxaad keeni kartaa qof adiga ku kaalmaynaya ama kuu hadla; matalan, u doode, garyaqaan, dhakhtar gaara, saaxiib ama qof ka tirsan qoyska. Haddii aadan awoodin inaad timaado dhegaysiga, waa inaad sida ugu dhaqsaha badan ugu sheegtaa guddiga.

Inta aadan imaan dhegaysiga, akhri dukumintiga lagu siin doono intaan guddigu ku dhegaysan (hoos fiiri) kana feker waxaad oranayso guddiga. Waxaa kaloo laga yaabaa inaad siiso guddiga qoraal qoran. Qoyskaaga iyo saaxiibadaa ama qof aad ixtiraamto ayaa laga yaabaa inuu rabo inuu warqad qoro ama yimaado dhegaysiga si uu u caawimo rafcaankaaga ama dib-u-eegida.

Haddii aad qabto baahi gaara, sida mutarjum, waa inaad kala hadashaa xubin ka mid ah kooxda daweynta ama la xiriir guddiga. Guddiga ayaa kuu raadin doona mutarjum haddii loo baahdo.

Haya'daha laga yaabo inay caawimaan rafcaankaaga ama dib u eegaan ayaa lagu qoray dhamaadka buugan yar.

Hellida dukumintiga dhegaysiga

Adiga ama qofka wakiilka kaa ah ayaa la siin doonaa fursada ay ku akhriyaan dukumintiga si loo siiyo guddiga dhegaysiga, kuwaas oo ay ku jiraan faylka baarida iyo warbixinta dhakhtarkaaga oo ku socota guddiga, ugu yaraan 24saacadood ka hor maalinta dhegaysiga. Si kasta ha ahaatee, dhakhtarkaaga ayaa ka dalban kara guddiga inay kaa joojiyaan inaad aragto dukumintiga ama qayb ka mid ah dukumintiga haddii la aaminsan yahay in:

- Arkidda dukumintigu dhibaato weyn u keenayso caafimaadkaaga ama caafimaadka ama amniga qof kale
Ama
- Macluumaadka dukumintiga ku yaal loo bixiyey si kalsooni ah amase waa macluumaad shakhsiyeed oo ku saabsan qof kale.

Haddii la qadimo codsi lagaaga joojinayo inaad aragto wax dukuminti ah ama qayb ka mid ah dukuminti, xubin ka mid ah kooxda ayaa kuu sheegi doonta kuuna sharxi doonta sida wax u socdaan. Guddiga ayaa go'aan kama damabays ah ka gaari doona inaad wada aragto faylka ama qayb aragto ama aadan waxba ka arag dokumantiga.

Haddii guddigu go'aan ku gaaro inaad arag dhammaan ama qaar amaba waxbaba dokumantiga ah waxaa laga yaabaa in qofka ku matalaya loo ogolaado inuu arko.

Dhegaysiga guddiga

Dhegaysiga guddiga waxaa lagu qabtaa isbitaalka ama adeega caafimaadka dhimirka. Dhegaysigaaga waxaa badanaa maqli kara saddex xubnood oo ka mid ah guddiga: garyaqaan, dhakhtar iyo qof ka socda bulshada. Haddii dhegaysiga dib-u-eegida yahay kii sanadlaha amarkaaga daaweynta aan ikhtiyaarka lahayn ah ama dib-u-eegidda kordhinta amarkaaga daaweynta aan ikhtiyaarka lahayn ah, waxaa laga yabaa inuu qabto dhegaysiga hal qof: garyaqaan, dhakhtar ama xubin ka mid ah bulshada oo Guddiga ka tirsan.

Dhegaysigu wuxuu ahaanayaa mid aan rasmi ahayn oo gaar ah, haddii guddigu aanay u arkin inay dantaada ama danta dadweynaha tahay in loo furo dadweynaha. Dhaktarkaaga iyo xubin ka mid ah kooxda daawaynta ayaa siin doona warbixinta guddiga. Adiga iyo qof ku matalayaa waxaad weydiin kartaan su'aallo waxaadna sharxi kartaan sida aad u aragtaan kayska; sida, sababta aad u aaminsan tahay in aadan ku jirayn amarka daaweynta aan ikhtiyaarka lahayn ah .

Guddigu asaasi ahaan ayey u qadarin doonaan xaallada maskaxda ama dhimirka wuxuu kaloo qadarin doonaa taariikhdaada caafimaad iyo xaalladaada mujtamac marka go'aanka la samaynayo.

Haddii aad tahay bukaan-jiif aadana iman karin dhegaysiga jirro darteed, guddiga ayaa laga yaabaa inay kugu booqdaan halkaad ku jirto.

Go'aanka Guddiga ee rafcaanka ama dib-u-eegida xaallada aan ikhtiyaarka lahayn ah

Guddigu waa inay go'aanka gaaraan haddii dhamaan qodobada khasab ku dawayntu ay weli ku khusaynayaan.

Ka saarida Xaallada bukaan amaanka

Haddii mid ka mid ah qodob kasta oo lagugu sii haynayo daaweynta aan ikhtiyaarka lahayn ah aanay ku khusayn, waa lagaa saarayaa amarka iyo ahaanshaha bukaan ama ikhtiyaarka lahayn ah. Haddii aad ku joogto amarka daaweynta bulshada, waa lagaa saarayaa amarka. Waad kala hadli kartaa sii wadida daaweynta si aan khasab ahayn maamulaha kayskaaga ama dhakhtarkaaga. Haddii aad ahayd bukaan jiif, waxaad xor u ahaan doontaa inaad ka tagto adeega caafimaadka dhimirka; si kasta ha ahaatee, haddii adiga iyo dhakhtarkaagu aad u malaynaysaan inaad ka faaiidaysanayso daawa laga qaadanayo adeega caafimaadka dhimirka, waxaad weydiisan kartaa inaad ku joogto ikhtiyaar ahaan.

Sii wadida xaallada khasab ah

Haddii Guddigu go'aansho in dhammaan shuruudihii daaweynta aan ikhtiyaarka lahayn ay weli ku khusayn, waxaad wadi doontaa inaad hesho daaweynta adoo ah bukaan ama ikhtiyaarka lahayn ah. Haddii aad

tahay bukaan jiif Guddiguna ku arkaan in daawda aad u baahan tahay in lagu helli karo habkaan amarka daaweynta bulshada (CTO), waxaa laga yaabaa in la amro in dhakhtarkaagu ku geliyo amarka daaweynta bulshada (CTO). Haddii aad ku joogto amarka daaweynta bulshada, Guddigu wax waa ka bedeli karaan shuruudaha daaweynta. Haddii guddigu buriyo amarka daaweynta bulshada ee CTO, waa inaad ku noqotaa adeega caafimaadka dhimirka.

Guddiga ayaa dib u eegi doona daaweyntaada si ay u go'aansadaan haddii qof walbaa raacay habka qorshaha loo samaynayo, tusaale ahaan, wax ma laga qabtay waxaad rabto dhakhtarkuse ma eegay hab kale oo wax lagu daaweyn karo? Guddigu waa inuu ku qanacaa in adeega caafimaadka dhimirku uu hirgelin karo qorshaha.

Dhamaadka dhegaysiga, Guddigu waxay kuu sheegi doonaan go'aankiisa iyo sababta ay u sameeyeen. Waxaa lagu siin doonaa koobiga go'aanka. Haddii aad rabto sababta go'aanka loo sameeyey oo qoran, waa inaad kaga codsataa Guddiga 28 berri gudahood, Guddiguna waa inuu ku siiyaa qoraal sababta sheegaya 14 berri gudahood. Mar kale ayaad rafcaan u qaadan kartaa Guddiga markaad doonto.

Dib-u-eegida Go'aanka Guddiga

Haddii aadan ku raacin go'aanka guddigu gaareen, waxaad rafcaan u qaadan kartaa Taraybuunalka Maamulka iyo arrimaha Madaniga ah ee Victoria (VCAT) si dib loogu eego go'aanka Guddiga. VCAT waa taraybuun madaxbanaan oo leh awooda lagu raacayo ama lagu burinayo go'aanka Guddiga.

Codsiyada waxaa lagu sameeyaa qoraal ahaan 28 berri gudahood marka go'aanka Guddigu gaaro ama, haddii aad codsato qoraal sheegaya sababta Guddigu u gaaray, 28 berri gudahood marka la hello qoraalka, waana in loo diraa:

Victorian Civil and Administrative Tribunal
General List

55 King Street, Melbourne Victoria 3000

Taleefan: 9628 9755

Fax: 9628 9788

Haya'daha laga yaabo inay kaa caawimaan codsiyada waxaa lagu qoray dhamaadka buug-yarahan..

Cabashooyinka

Waa in si sharaf leh lagu ixtiraamaa lagaana ilaaliyaa wixii dhib ah markaad ka qaadanayso daawayn iyo daryeelid adeega caafimaadka dhimirka. Haddii aadan ku faraxsanayn qayb ka mid ah daawayntaada ama daryeelka, waad ka caban kartaa. Meesha ugu fiican oo laga bilaabi karaana waa maamulaha kayskaaga,

kalkaalisada caafimaadka asaasiga ah, la taliyaha macmiilaha, ama masuulka bukaanka isbitaalka, ama agaasimaha qaybta adeega caafimaadka dhimirka.

Waxaad kaloo u dacwoon kartaa Xubinta Adeegyada Caafimaadka telefoon 8601 5200 ama madaxa dhakhtarada tel 1300 767 299.

Haddii aad u baahan tahay in lagaa caawimo dacwadaada, waxaad weydiin kartaa qof aad aamintay inuu ku caawimo. Kaasina wuxuu noqon karaa qof ka mid ah kooxda daawaynta, saaxiib, qoyska qof ka mid ah, garyaqaan ama qof ku soo booqde ah oo ka socda bulshada.

Xiriirada muhiimka ah

Ururada aad la xiriiri karto wixii caawimaad ah iyo macluumaad dheeraad ah waxay ku qoran yihiin hoos:

- **Guddiga Dib u eegista Caafimaadka (Mental Health Review Board)** Dhimirka waa maxkamad yar oo madax bannaan oo dhageysata racfaanada bukaanka aan ikhtiyaarka lahayn, bukaanka ku jira amarka daaweynta aan ikhtiyaariga ahayn ee xaddidan iyo bukaanka ammaanka doonaya in laga saaro xaalada daaweynta aan ikhtiyaarka lahayn. Waxay sidoo kale dib ugu eegtaa bukaanadaan si toos ah.

Level 30, Marland House,
570 Bourke Street, Melbourne 3000
Taleefan: 8601 5270
Lacag la'aan: 1800 242 703
Fax: 8601 5299
Email: mhrb@mhrb.vic.gov.au
Website: www.mhrb.vic.gov.au
- **Soo booqdayaasha bulshadu (Community visitors)** waa dad soo booqda adeegyada caafimaadka dhimirka ugu yaraan hal mar si ay wax uga weydiiyaan ku filnaanshaha adeegyada iyo tasiilaadka daaweynta daryeelka bukaanka, baaritaanka cabashooyinka iyo ka warbixinta weydiimahooda iyo baaritaanada.

5th Floor, 436 Lonsdale Street, Melbourne 3000
Taleefan: 9603 9500
Lacag la'aan: 1300 309 337
- **Xarunta Sharciga Caafimaadka Dhimirka (Mental Health Legal Centre)** ewa adeeg sharci oo madax bannaan oo ku takhasusay arimaha sharciga caafimaadka dhimirka. Waxaa laga yaabaa inay awoodaan inay kuu soo diraan qof ku metela dhegeysiga Guddiga Dib u eegista Caafimaadka Dhimirka ama ay tallo kaa siiyaan arimaha kale caafimaad.

9th Floor, 10–16 Queen Street, Melbourne 3000
Taleefan: 9629 4422
Lacag la'aan: 1800 555 887
- **Caawimaada Sharciga ee Victoria (Victoria Legal Aid)** waxay bixisaa tallo sharci oo bilaash ah oo ku saabsan arimo badan oo kala duwan. Waxaa sidoo kale laga yaabaa inay ku siiso caawimaad sharci haddii aadan awoodin sharci yaqaan gaar ah waxaana laga yaabaa inay kaa caawiyaan metelaada sharciga ah ee dhegaysiga Guddiga Dib u eegista Caafimaadka Dhimirka.

350 Queen Street, Melbourne 3000
Taleefan: 9269 0234
Lacag la'aan: 1800 677 402
- **U doodaha dadweynaha (Public Advocate)** wuxuu caawiyaa, la taliyaa oo uu u doodaa dadka qaba cabashooyinka darran ee ku saabsan caafimaadka dhimirka iyo adeegyada iinta iyo daaweynta.

5th Floor, 436 Lonsdale Street, Melbourne 3000
Taleefan: 9603 9500
Lacag la'aan: 1300 309 337
- **Guddiga Xuquuqda Bani'aadamka iyo Fursadaha Siman nee Victoria (Victorian Equal Opportunity and Human Rights Commission)** wuxuu caawiyaa dadka si ay u xaliyaan cabashooyinka ku saabsan takoorida, leh hawlo khaas ah oo la xiriira Xeerka Xuquuqda iyo Masuuliyadka Bani'aadamka waxay bixin karaa tallo ku saabsan xeerka.

Adeegyada waxaa ka mid ah khadka weydiimaha iyo adeega xalinta cabashooyinka ee aan dhinacna raacsaneyn oo bilaasha ah.

Level 3, 380 Lonsdale Street, Melbourne 3000
Taleefan: 9281 7100
Lacag la'aan: 1800 13 41 42
Website: www.humanrightscommission.vic.gov.au
- **Dhakhtarka Dhimirka ee ugu sareeya (Chief Psychiatrist)** waa sarkaal sare oo lagu magacaabay Wasaaradda Adeegyada Bani'aadamka Sharciga Caafimaadka Dhimirka, oo leh masuuliyad khaas ah oo la xiriira dadka qaata adeegyada caafimaadka dhimirka. Kuwan waxaa ka mid ah awooda uu ku baaro cabashooyinka iyo arimaha kale iyo inuu qaado tallaabada lagama maarmaanka ah.

50 Lonsdale Street, Melbourne 3000
Taleefan: 9096 7571
Lacag la'aan: 1300 767 299
- **Guddoomiyaha Adeegyada Caafimaadka (Health Services Commissioner)** waa guddoomiye madax bannaan oo baadha caawiyana inuu xaliyo cabashooyinka isticmaalayaasha daryeelka caafimaadka. Guddoomiyaha wuxuu ka caawin karaa bukaanka inay isticmaalaan macluumaadka caafimaadkooda.

30th Floor, 570 Bourke Street, Melbourne 3000
Taleefan: 8601 5200
Lacag la'aan: 1800 136 066

- **Ombudsman** iku wuxuu baadhaa cabashooyinka ku saabsan wasaaraddaha dawlada.

3rd Floor, 459 Collins Street, Melbourne 3000
Taleefan: 9613 6222
Lacag la'aan: 1800 806 314

Waxaad kaloo weydiin kartaa maamulaha kayska ama xubin kasta oo kale oo ka tirsan kooxda daaweynta wixii ku saabsan ururada kale iyo kooxaha kale ee kaalmada si ay kuu caawimaan.

Buuggag yar yar oo daabacan 'Waxyaalaha ku saabsan xuquuqdaada' taxane ah:

- Bukaanaada aan daaweynta ikhtiyaarka u lahayn (*Involuntary patients*)
- Amarada daweynta khasabka ah ee la adkeeyey (*Restricted involuntary treatment orders*)
- Bukaanaada amaanka (*Security patients*)
- Bukaanka forensicada (*Forensic patients*)
- Ku daaweynta korontada (*Electroconvulsive therapy*)
- Daaweynta weyn ee aan dhimirka ahayn (*Major non-psychiatric treatment*)
- Amarada ilaalinta ee aan ahayn xagga xannaanada (*Non-custodial supervision orders*)

Buuggag yar yar oo daabacan 'Waxyaalaha ku saabsan xuquuqdaada' taxane ah:

- Bukaanka faraha (heynta iyo amarka xaalada ku meelgaarka ah) ee bukaanka (*Forensic (remand and interim disposition order) patients*)
- Siiwadida daawada (qaybta 12A – 12D) ee bukaanka aan ikhtiyaarka lahayn (*Continuing treatment (section 12A-12D) involuntary patients*)
- Qiimeynta amarada iyo wiisitada, qiimeynta iyo amarada daaweynta (*Assessment orders and diagnosis, assessment and treatment orders*)
- Qaliinka dhimirka (*Psychosurgery*)

Kuwan iyo buuggag yar yar oo kale ayaa laga helayaa internetka ah www.health.vic.gov.au/mentalhealth oo daabacaad weyn ah.

Buuggagg la soo xulay ayaa sidoo kale lagu helayaa afafka kale.

Khadka Macluumaadka Telefoonka

Waxaad dhegaysan kartaa macluumaadka la duubay oo ku saabsan Guddiga Dib-u-eegida Caafimaadka Dhimirka oo luqada badan ku qoran adoo wacaya khadka macluumaadka.

Khadadkaka taleefanku waxay furan yihiin 24 saac maalintii, toddobo maalmood isbuucii.

Ingiriisiga	9679 9838
Carabi	9679 9825
Kaamboodiyani	9679 9826
Kantonese	9679 9827
Karoweyshiyani	9679 9828
Greek	9679 9829
Talyaani	9679 9830
Masidooniyan	9679 9831
Mandarin	9679 9837
Serbiyan	9679 9834
Somali	9679 9832
Isbaanish	9679 9833
Turkish	9679 9835
Fiyatnaamese	9679 9836

Waxaa daabacay Qaybta Daawada iyo Caafimaadka Dhimirka ee Dawlada Victoria

Wasaaradda Adeegyada Bani'aadamka, Melbourne, Victoria, Australia.

© Xuquuqda xafidan waxaa iska leh Gobolka Victoria, Wasaaradda Adeegyada Bani'aadamka 2008.

Daabacaadan waxaa laga yaabaa in dib loo saaro qayb ahaan ama iyadoo dhan haddii la xuso cidda xuquuqa xafidan iska leh.

Sibteembar 2008 (080519)

Waxaa ogolaaday Dawlada Gobolka ee Victoria, Melbourne.

Miyaad ugu baahan tahay buuggan yar qaab kale?

Haddii aad ugu baahan thaay buuggan yar qaab kale waa inaad la hadashaa maamulaha kiiskaaga ama xubin kasta oo ka mid kooxda daaweynta.

State Government

Department of

Human Services